

llibre, «Les traduccions de filosofia en català (1900-1960)» i «Les traduccions d'assaig en l'edició catalana contemporània», són dues bones mostres de com resoldre acuradament aquesta necessitat de treure a la llum i posar en ordre els elements amb els quals s'ha anat configurant una situació que, per minsa i desconjuntada que hagi estat, ha resultat ser la que tenim i en la que som. Cal reconèixer el mèrit de saber exposar amb amenitat aquestes parts del treball que podrien semblar més eixutes, però sobretot cal entendre la seva aportació necessària a l'hora de la construcció de les tesis fortes del llibre.

Malgrat provenir de textos que han tingut versions anteriorment publicades, no és fins ara que, refets i aplegats tots junts, aconsegueixen el seu objectiu, que dóna el títol a l'obra –presentar el paper de la filosofia en la cultura catalana. L'adequat plantejament de les preguntes que governen el llibre permet que l'honestedat amb què es responen demostrï la viabilitat del mètode emprat, el qual assegura una continuació en posteriors estudis en aquesta àrea, i la viabilitat per a aplicar-lo també a una certa comunitat europea, que no viu la seva pròpia realitat sinó en un miratge cultural, en part per l'efecte de les habituals «històries de la filosofia». Podríem pensar si no serà el cas que la història de la *filosofia* catalana contemporània, que no ha estat una història massa exemplar, com bé ens explica Serra, no trobarà, a partir d'ara, una certa exemplaritat en aquesta nova manera de tractar la *història* de la filosofia, de la qual Serra i d'altres estan procurant una profunda renovació. □

«El desig és constructivisme... col·lectiu»

Joana Masó

Escriure el desig. De La Celestina a Maria-Mercè Marçal

Marta Segarra

246 pp., 2013, Catarroja–Barcelona, Afers

A *L'Abecedari* enregistrat a finals dels anys 80, el filòsof Gilles Deleuze parlava del desig en aquests termes: «Le désir, c'est du constructivisme... du collectif». Deleuze buscava arraconar, amb aquesta formulació, un cert imaginari del desig associat tradicionalment a l'absència, al buit, la carència o la manca d'allò que ens falta com a individus i que pretenem aconseguir. Intentava, així, desplaçar la reflexió sobre el desig orientant-la vers els arranjaments que fan que, quan desitgem, construïm agençaments concrets, contingents, allà on un cos, un carrer, un nom, una peça de roba, un color o una nota es troben associats a un paisatge precís del qual formen part. Sempre que els desitgem, ho fem –segons Deleuze– dins d'un conjunt de relacions que nosaltres construïm de manera singular –*un ensemble*.

Des d'aquesta dimensió col·lectiva o de conjunt, queden interromputs els processos d'objectualització del desig, ja que *allò* desitjat, *aquella* o *aquell* desitjats no són objectes fàcilment dissociables del paisatge

que els acull i els embolcalla. I això perquè resulta que *allò, aquella o aquell* deixen de ser *allò, aquella o aquell* un cop queden fora dels agençaments que els donen un lloc singular. No són, doncs, desitjables de manera abstracta més enllà de la trama de relacions i disposicions que els vinculen amb els altres.

Aquesta és una manera d'entendre per què l'últim llibre de Marta Segarra sobre el desig —anteriorment ja havia publicat *Polítiques del desig. Literatura y cine* (Icaria, 2007), *Le désir et ses interprétations* (L'Improviste, 2007) i *Traces du désir* (Campagne Première, 2008), primera versió de l'assaig que ara edita en català l'editorial Afers— tracta de l'altre, dels altres i de l'alteritat.

El llibre descabdella un fil alhora literari, cinematogràfic, psicoanalític i polític on escriure el desig és escriure sobre allò que ens confronta a la nostra manca d'auto-suficiència. A allò que ens fa sortir de nosaltres com a subjectes suposadament complets i sadollats, inclinant-nos vers tot allò, tots aquells i totes aquelles que no són ni jo ni meu.

Malgrat, doncs, que a les primeres pàgines s'assenyala l'etimologia del desig, del verb *de-siderare* —«deixar de contemplar els astres o les estrelles» (del llatí *sidus, sideris*, 'astre', 'estrella', 'constel·lació' o, fins i tot, 'cel')—, etimologia segons la qual desitjar significaria seguir anhelant allò que ja no es té perquè s'ha perdut (com en la història de la jove filla de Dibutades de Corint que, segons explica Plini el Vell, hauria inventat el dibuix al traçar a la paret la silueta del seu amant absent per tal de recordar-lo), el llibre de Marta Segarra sembla concentrar-se en episodis literaris i cinematogràfics on el desig no és, en general, un desig de reviure allò conegut i ara perdut.

Seguint el recorregut literari proposat al llibre, el desig no tendeix a confondre's amb la melangia del passat —paisatges d'astres, cels d'estrelles— ni amb el deler de repetir-lo, sinó amb allò desconegut, amb l'estranyesa, l'exotisme, la condició d'estrangeria, l'animalitat o la feminitat pertorbadora. El desig es troba més aviat emparentat amb la descoberta i la incomprensió de l'alteritat: la perversió femenina i l'abjecció en l'obra d'André Pieyre de Mandiargues, la dona-animal en pel·lícules de Buñuel i Arrabal com *Susana la perversa* i *Viva la muerte*, el desdoblament assassí de Claire i Solange en *Les criades* de Jean Genet, o la voracitat d'harpies, esposes, amazones i femelles en els textos poètics d'Henri Michaux.

D'aquesta exploració del desig sexual, en resulta, en l'escriptura de Michaux, una inèdita exploració lèxica, de generació i propagació de neologismes que Jean-Pierre Martin qualifica d'esperanto liricoeròtic i de text-sexe:

S'hi acosta, doncs, de subcul,
l'arrapa i, amb violència i terror la fa caure
sobre les fulles brutes i fredes del bosc
silencios.
La desfaldilla; després tranquil·lament la
foratja,
la silitja, la burbosa i l'arronvessa,
(li gridota la trilita, la dillepa).
Embriac d'immundícia, enfollit pel seu
cos dolç,
s'hi envanula i majalecta.¹

Plantant cara obertament a la identificació històrica i androcèntrica entre alteritat i feminitat, l'escriptora Hélène Cixous situa la figura de l'altre en l'animal dins de les seves semificcions poblades de gates, del gos, la medusa, el boc, el talp o, entre molts

altres, el llop en el seu llibre *L'amour du loup* [*L'amor del llop*]. Cixous dissocia, doncs, l'equivalència entre feminitat i animalitat per tal de fer de l'animal en si mateix un dels personatges recurrents d'escenes amoroses, en ocasions homoeròtiques on, del que es tracta, és de respectar en l'animal la seva condició d'altre sense *exotitzar-lo* i sense *orientalitzar-lo*, per dir-ho amb Edward Said.

I això, precisa Cixous, perquè «la paradoxa de l'alteritat és que en cap moment de la Història no ha estat tolerada, possible, com a tal. L'altre només és allí per ser reapropiat, reprès, destruït, com a altre».² Per això, el repte de la seva escriptura serà, com mostra Marta Segarra, no anul·lar, finalment, la condició d'altre de l'altre en l'experiència amorosa. No voler-se menjar l'altre que desitgem, no fagocitar-lo.

Altres llibres llegits dins d'aquest recorregut com *La casa de Bernarda Alba* i *El público* de Federico García Lorca, *La Celestina*, o la poesia de Luis Cernuda i Maria-Mercè Marçal segueixen travant aquesta indagació sobre l'alteritat en l'esfera del desig. Exploren reflexivament la dimensió política de l'altre –desestabilitzador de l'organització burgesa de la família, el matrimoni, la monogàmia i els límits del jo– amb el lèxic del desig, del qual Ferrater Mora, al seu diccionari de filosofia, donava els noms grecs –*epithumia*, *thumos*, *eros*– i algunes de les traduccions llatines –*libido*, *concupiscentia*, *cupiditas*, *appetitus*.

La passió amorosa, el plaer, la sensualitat, l'atracció, la fascinació, l'erotisme, el gaudi o la pulsio articulen literàriament, al llarg d'*Escriure el desig*, formes no tant de la fusió amorosa sinó del que Luce Irigaray, a *Éthique de la différence sexuelle*, anomenava l'interval: «el desig ocupa o designa el lloc de l'interval [...]». Desitjar exigeix

una atracció: la modificació de l'interval, el desplaçament del subjecte o de l'objecte en les seves relacions de proximitat o de distància».³ I, recordem-ho, l'interval és també una de les figures que serveixen a Jacques Derrida, a *L'écriture et la différence*, per parlar de l'escriptura, és a dir, de la distància que suposa allò que s'escriu en relació amb allò del que parla.

Davant, doncs, les vetes apropiacionistes de l'altre en el desig, filòsofes i escriptores franceses com Irigaray i Marguerite Duras parlen de *relacions de distància* i de desajust [*écart*] entre qui desitja i qui és desitjat. En aquest sentit, Duras treballarà en una escriptura forjada sobre el caràcter d'*irrepresentabilitat* del desig. Indagarà un desig alhora resistent a la narració i a la mostració cinematogràfica.

Marta Segarra cita la concepció lacaniana del desig, allunyada de la narració i més propera a l'acció dramàtica, a la qual podríem afegir-hi les reflexions de Michel Foucault en una entrevista de la revista *Cinématographe* en què li van preguntar què pensava de la presència de la literatura de Sade en films contemporanis de finals dels anys 70: «Crec que no hi ha res més al·lèrgic al cinema que l'obra de Sade. D'entre les moltes raons, d'entrada aquesta: la meticulositat, el ritual, la forma de cerimònia rigorosa que prenen totes les escenes de Sade exclouen tot allò que podria donar lloc a la intervenció suplementària de la càmera. El més mínim afegit, la més mínima eliminació, l'ornamentació més petita són insuportables. No hi ha fantasma obert, només una reglamentació acuradament programada. Des del moment en què alguna cosa manca o ve a sobreimposar-se, es perd tot. No hi ha lloc per una imatge. Els blancs no poden sinó omplir-se amb els desitjos i els cossos».⁴

Queden blancs, per tant, perquè el desig no es deixa fàcilment representar, figurar. Inversament, doncs, els desitjos ni queden omplerts al cinema, ni queden dits en el text literari. Ni la representació ni la figuració són el seu medi natural. Potser per això Foucault denigrava les adaptacions cinematogràfiques de Sade –*Saló* de Pasolini– on s'omplia visiblement allò que hauria hagut de romandre en l'espai obert del fantasma.

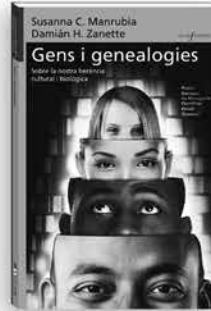
És potser això el que suggereix l'artista Mireia Sallarès quan, en el seu projecte sobre el desig i els orgasmes femenins a Mèxic, titulat *Las muertas chiquitas*, cita aquesta frase de Deleuze: «És tan difícil desitjar que inclús és més fàcil aconseguir allò que es vol». Potser és tan difícil escriure sobre el desig que segurament és més fàcil objectualitzar-lo. Però llavors ja no és ni constructivisme, ni col·lectiu. □

1. Henri Michaux, *Oeuvres complètes*, ed. de Raymond Bellour amb Ysé Tran, «Bibliothèque de la Pléiade», París, Gallimard-NRF, 1998, I, p. 416.
2. Hélène Cixous, «Sorties», a Hélène Cixous i Catherine Clément, *La Jeune Née*, París, UGE, 1975, p. 130.
3. Luce Irigaray, *Ética de la diferencia sexual* (trad. cast. d'Agnès González Dalmau i Àngela Lorena Fuster), Castelló, Ellago Ediciones, 2010, p. 37.
4. Michel Foucault, entrevistat per G. Dupont, «Sade, sergent du sexe», *Cinématographe* 16, desembre 1975-gener 1976; reed. per Patrice Maniglier i Dork Zabunyan, *Foucault va au cinéma*, París, Bayard, 2011, p. 139.

sense *f* fronteres

Els dilemes morals dels avenços de la biomedicina.

Sobre la nostra herència cultural i genètica.

Manual de supervivència en el debat transgènic.

www.bromera.com
edicions

bromera

PUV PUBLICACIONS
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA